

Kedves Társaim!

Az ELTE Tanárképző Főiskoláján végeztem 2004-ben biológia-kémia szakon, ahol Victor András tanítványa voltam. Azóta is tartom vele a kapcsolatot, így kerültem a Környezeti Nevelési Egyesülethez és a májusi számtól kezdődően – Emri Erikától megörökölve – a „Kosár” szerkesztéséhez.

Üdvözlettel: Vargyas Judit

Az év madara 2009-ben: a Kék vércse (*Falco vespertinus*)

A kék vércse (*Falco vespertinus*) a madarak osztályának sólyomalakúak (*Falconiformes*) rendjéhez, azon belül a sólyomfélék (*Falconidae*) családjához tartozó faj. A fokozottan védett kék vércse hazánk egyik legkisebb, legszívesebb ragadozó madara. Különlegessége, hogy saját fészket nem épít, elsősorban vetési varjak fészkeit foglalja el, és ragadozó madaraink közül egyedülként telepesen költ.

Előfordulása: Dél- és Kelet-Európa, valamint Közép-Ázsián keresztül egészen Japánig, illetve Észak-Afrikában is költ. Magyarországon az alföldi megyékben a számára megfelelő élőhelyeken kisebb-nagyobb számban mindenütt megtalálható. A Dunántúlon csak szigetszerűen költ. Ritka fészkelőként a Kisalföldön is előfordul. Inkább a sík, füves területek tipikus fészkelő madara, a telet Afrika déli részén tölti. Parti tavaknál és mocsaraknál él, az édesvizet elébe helyezi a tengernek.

Testhossza 30 centiméter, szárnyfesztávolsága 70-75 centiméter. A hím testtömege 130-160 gramm, a tojó 130-200 gramm. A hím sötét színezetű, lába piros, alsó farkfedői rozsdavörösek. A tojó fejtetője és hasa rozsdássárga, szürke hátán harántszalagok vannak, hasán nincs mintázat. Röpte sebes és könnyed. Gyakran egy helyben lebeg (szítál) testét viszonylag függőlegesen tartva. Áldozatát ritkán kapja el a levegőben, általában sebes zuhanás után a földön fogja meg a zsákmányát.

A kék vércse tápláléka elsősorban rovarokból (sáskákból, szöcskékből) áll, szívesen zsákmányol azonban más rovarfajokat is, főleg azokat, amelyek a telep környékén nagyobb számban fordulnak elő. Agrárterületek közelében a mezei pocok a fő tápláléka. Gyakran fog gyíkokat is. Ahol fészkelőhelye közelében az ásóbéka előfordul, ott azt is rendszeresen zsákmányolja.

Síkvidéki erdőkben fészkel. A sűrűbb erdőket nem kedveli, itt csak a tisztások közelében költ. Fészket nem épít, inkább a más madarak által rakott fészkeket foglalja el költésre, azok fiókáinak kirepülése után. Előfordul azonban az is, hogy az előző években épült, gyakran igen rossz állapotú fészkekben költ. Az elfoglalt fészket nem béleli, illetve nem tatarozza. Ha a kék vércsék nincsenek elég nagy számban, akkor nem tudják megvédeni fészkeiket a héja és a varjak támadásaitól, ezért inkább elhagyják a telepet. A varjak a kék vércsék költésének kezdetén - május végén, június elején - gyakran jelentősen károsítják azok fészkeleit. Hazai költőterületén szinte mindenütt találkozunk telepen kívüli, egyesével fészkelő, úgynevezett szoliter párokkal. Ez a fészkelési mód előfordul azokon a területeken is, ahol vannak telepek. Az így költő párok dolmányosvarjú- és szarkafészkekben, esetenként örvösgalamb-fészkekben, ritkán öreg fák nagyobb üregeiben - kikorhadásaiban - is

megtelepsznek, míg a telepesen költők kizárólag a vetésivarjú-kolóniákat használják.

Fészkekalja 3-4 tojásból áll, melyeken 22-23 napig kotlik. A fiatal madarak 27 nap múlva repülnek ki. A kirepült fiókák már a következő évben elérik ivarérettségüket, annak ellenére, hogy szárny- és faroktollaik még fiatalkoriak, azaz tollazatuk még nem azonos színezetű az öreg madarakéval. Magyarországon rendszeres fészkelő, április és október között fordul elő.

Vonulás: A telet Afrika középső és déli területein töltik. Magyar gyűrűs példányokat Olaszországból, Máltáról, Görögországból, Törökországból és Dél-Afrikából jelentettek vissza. A vonulás megkezdődése előtt sokszor nagyobb tömegben gyülekeznek egy-egy megfelelő helyen. Ilyenkor akár ezer madár is látható együtt, amelyek mindig ugyanazon a helyen éjszakáznak. Gyakran előfordul, hogy főleg a fiatal madarak dél felé vonulásuk előtt észak felé indulnak és a lengyel, a német, majd az atlanti tengerpartot követve indulnak dél felé.

Magyarországon fokozottan védett madár, természetvédelmi értéke 500 000 Ft. Az MME által 1999-ben összeállított Vörös Lista szerint magyarországi állománya alapján az ún. csökkenő számú fajok kategóriájába tartozik. Az IUCN az úgynevezett jelentősen csökkenő számú, sérülékeny fajok csoportjába sorolja.

Az év madara 2009-ben: Vetési varjú (*Corvus frugilegus*)

A vetési varjú Magyarországon széles körben elterjedt, közismert madár. Különösen a késő ősszel és télen az utak mentén keresgélő, károkozó csapatok feltűnőek.

Európában elsősorban a középső és keleti részeken költ, hazánkban elszórtan sokfelé vannak telepei. A 25 000 költő párra tehető hazai populáció állandó, de minden ősszel nagy tömegben érkeznek vetési varjak Kelet-Európa felől és a hazaiakkal társulva a tél végéig, kora tavaszig időznek Magyarországon. Ilyenkor a varjak létszáma a keleti vendégek miatt tízszeresére nő!

Főleg mezőgazdasági területeken, facsoportokkal, ligeterdőkkel, erdősávokkal tarkított sík területeken él, nem ritkán települések belterületén, parkokban található.

Hossza 46 cm. Tollazata egyszínű, kékesen csillogó fekete, az öregek csőrtove és torka csupasz. A hím és a tojó azonos színezetű, a fiatalok tollai nem olyan csillogóak, alsótestük barnásan árnyalt.

Mindenevő, tápláléka a környezetétől függően rendkívül változatos. Elsősorban talajlakó férgekkel, rovarokkal, kisebb gerinces állatokkal táplálkozik, kifosztja a földön talált madárfészkeket. Étrendjét az év egyes időszakában magok és gyümölcsök egészítik ki, de nem veti meg a hulladékokat sem.

A párok évente egyszer, néha több ezres kolóniákban költenek, a két madár valószínűleg éveken át vagy akár élete végéig együtt marad. A tojó magasabb fák vékony ágaira építi fészket, többnyire a hím által hozott száraz gallyakból, letördelt ágakból. A fészkek csészéjét sárral, agyaggal tapasztják ki, majd mohával, fahánccsal, gyökérszalakkal bélelik. A több éven át használt, tatarozott fészkek tekintélyes nagyságúra növekedhetnek.

A tojó március végén vagy áprilisban rakja le 4-5, zöldes alapon szürke és barna foltokkal mintázott tojását. 16-18 napig egyedül kotlik, a hím eteti, és még legalább két hétig a fiókák mellett marad, melengeti és a hím által hordott táplálékkal eteti őket. A család a kirepülés után kb. hat hétig együtt marad, a szülők egyre csökkenő mértékben etetik a fiatalokat, ember közeledtére a levegőbe emelkednek és hangosan káromgva keringenek a telep felett. 2001 óta védett faj.

E két védett madár életmódja szorosan összefonódott, mivel a kék vércsék a vetési varjak fészkelő telepein költik ki utódaikat. Egy hosszú távon stabil kék vércse állomány csak a vetési varjak költőtelepeinek megőrzésével biztosítható. A múlt század végén a varjak ellen indított irtó hadjárat (méreggel, a fészkek és a madarak kilövésével) eredményeként számuk két évtized alatt 90%-val csökkent! Az ország egész területén, így a kék vércsék élőhelyein is, nagy fészektelepek eltűntek. Az utóbbi években egyre több varjú menekül a városokba, ahova a kék vércsék nem tudják követni őket.

Varjútelepek híján a vércséknek be kell érniük a szarkák egymástól távoli, elszórtan épített fészkeivel, magányosan viszont nem képesek hatékonyan szaporodni, mert így nem működik a csoportos táplálékkeresés és a ragadozók elleni közös védekezés sem. Ez az egyik oka annak, hogy a kék vércsék száma 50%-kal csökkent az elmúlt 15 évben.

Magyarországnak kiemelkedő feladata juthat a kék vércse állomány fenntartásában és emelésében, mivel a faj európai állományának jelentős része nálunk él. A legfontosabb teendők: a vetési varjak telepeinek megőrzése, az elektromos tartóoszlopok szigetelése, az alföldi facsoportok fenntartása és újak telepítése, a telepek közelében lévő legelők megőrzése, mesterséges fészektelepek kialakítása.

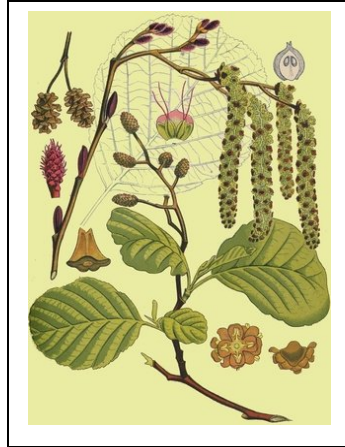
Felhasznált irodalom: www.wikipedia.org; www.mme.hu

Schmidt Egon: Madárlexikon

Az év fája 2009: Mézgas éger (*Alnus glutinosa*)

A mézgas éger vagy enyves éger a nyírfafélék (Betulaceae) családjába és az éger (*Alnus*) nemzetségbe tartozó növényfaj. A mocsarak, folyók, patakok jellegzetes, 20 méternél alig magasabbra növő faja. Gyorsan növő, viszonylag hosszú életű fa, töről kiválóan sarjad. Víz- és fényigényes, melegkedvelő, a szennyezett levegőt jól tűri. Jó minőségű, mély talajt kíván, eltűri az állóvizet. A víz ingadozását nem szereti, de a gyökereit érő mozgó vizet igen.

Gyökere mélyre hatoló, több ágú karógyökér. Vékonyabb gyökerein gumók találhatóak, melyekben a levegő nitrogénjét megkötő sugárgombák (*Actinomyces alni*) élnek az égerrel szimbiózisban. **Törzse** szép, hengeres. Szabadabb állásban gúla alakú, laza koronát fejleszt vízszintes ágakkal, de törzse mindvégig kivehető. Zárt állásban alsó ágai gyorsan lehullanak. **Kérge** fiatalon sima, barna paraszemölcsös, később sötétbarna, vékony, táblás, kerek pikkelyekben repedezik. **Rügyei** szórt

állásúak, nyelesek, fordítottan tojásdadok, eleinte ragadósak, vöröses ibolyás színűek. A hajtások bele háromszögletű.

Levelei 5-10 cm hosszúságúak, 4-9 cm szélesek, fordítottan tojásdadok. Lemezalapjuk nyélrefutó, csúcsuk kicsípett. Fiatalon ragadósak, később simák, kopaszok, csak alul az érzugokban molyhosak. A levelek széle kétszeresen fűrészkes, nyelük 1-2 cm hosszú.

Virágai egyivarúak, egylakiak. Nővirágai 5-8 mm-esek, lilásbarnák, tojásdadok. A kicsiny, vörösesbarna termős füzérek a hajtások végén, az előző évi tobozók mellett nőnek a még levéltelen ágakon. Hímbarokái 5-6 cm hosszúak, hosszú nyélen lógnak. Pikkelyei vörösbarnák, porzói sárgák. Márciusban, lombfakadás előtt virítanak. **Termései** barna színű, mogyoró nagyságú áltobozok. Szárnyatlan makkjai 1-2 mm hosszúak, vörösesbarnák. Október végén érnek, de csak kora tavasszal peregnek ki. A nedves hóra hulló makkocskák gyorsan kicsíráznak. A fiatal csemete fényigényes és fagyérzékeny. Első években gyorsan, majd fokozatosan lanyhuló iramban növekszik.

Fája frissen döntve narancssárga színű, de rövid idő után levegőn megsötétedik, majd kiszáradva újból világosabb lesz. Ipari fának túl puha, levegőtől teljesen elzárva azonban igen tartós, ezért különösen víz alatti felhasználásra, pl. hidak építésére kiváló. Fája jól faragható és esztergályozható, jó ceruzafa, kérgében sok a csersav.

Elterjedése: Szerte Európában nő a patakok mentén és a vízzel jól ellátott területeken. Észak-Európában zonális; attól délre reliktum jellegű erdőtürsulások tagja. A Kárpát-medencében posztglaciális reliktum faj, a bükk kor emléke. A nedves vízzel bőven ellátott talajokon elegyetlen állományokat alkot, az ilyen területek hasznosításában nincs párja. Hazánkban pl. a Kis-Balatontól északra fekvő területeken és a Tapolcai medencében. Mézgás éger elterjedése:

Felhasznált irodalom: www.wikipedia.org; www.mek.niif.hu

Összeállította: Paros Kálmánné Zsuzsa

Opera

A mi osztályunk ének-zene tagozatos. Alsós 3. osztályosok vagyunk, de már tavaly volt operabérletünk. Az idén is megyünk két opera előadásra novemberben: a Hamupipókére és a Pomádé király új ruhája című előadásra. Emellett nagyon szeretünk játszani, ezért választottuk a „Miért énekelnek az operában?” című cikk feldolgozásához a keresztrejtvényes megoldást.

1.					P	O	M	Á	D	É					
2.	S	Z	A	B	Ó	L	E	G	É	N	Y				
3.			N	É	G	Y	S	Z	Á	Z					
4.						T	E	N	O	R					
5.					M	A	J	O	M						
6.				V	A	R	Á	Z	S	F	U	V	O	L	A
7.			Z	E	N	E	T	Ö	R	T	É	N	É	S	Z
8.				M	E	S	É	K	E	T					
9.				R	Á	N	K	I	G	Y	Ö	R	G	Y	

1. Andersen meséjéből készült operában mi a király neve?
2. Két.....rászedi a semmirekellő királyt.
3. Hány évvel ezelőtt írták az első operát?
4. Férfihang
5. Létezik olyan opera, amelyikben állat a főszereplő. Milyen állat?
6. Tavaly kedvenc operaelőadásunk volt a .....
7. Az opera tudósa
8. Miket zenésítenek meg a zeneszerzők a gyerekeknek, mikor gyerekoperákat írnak?
9. Ki a zeneszerzője a Pomádé király új ruhája operának?

Készítette: Emri Erika

Az alkotás öröme

Történt egyszer, pontosan 3 éve, hogy elsőseimmal a napköziben hímezni kezdtünk – mégpedig papírra. Az óvónénik jól ismerik ezt a technikát. Megrajzoljuk egy egyszerű ábra, figura körvonalát, a vonalak mentén kilyuggatjuk a papírt (vigyázva, hogy ne kerüljenek egymáshoz közel a lyukak, mert öltögetéskor a papír átszakadhat). A lyukasztást mindig a csúcsoknál, illetve a vonalak metszésénél kezdjük. Anno mi ősz lévén faleveleket varrtunk. Akkor kezdődött a mi varrós életünk.

Azután könyvjelzőket varrtunk. A papírcsík felére rajzoltunk, másik felét behajtottuk és ráragasztottuk a hímzés hátoldalára, hogy befedjük a csúnya oldalt. Később képecskére váltottunk, mert akasztót is kapott az alkotás.

A múlt év őszén a Magyar Kézművességért Alapítvány immár 15. alkalommal hirdette meg a betlehemi jászol kiállítást, amire mi is beneveztünk ezzel a „papírhímzésünkkel”. A figurákat, vagyis a betlehemi jászol alakjait, szereplőit (kisded, Mária, József, királyok a puputevével, a pásztor a számmal, a báránnyal stb.) felnőtt segítséggel megrajzoltuk. Az alakok a hozzájuk illő színű kartont kaptak (Mária világoskék, József barna stb.), ezután egy-két milliméter szegéllyel körbenyírtuk az alakokat, majd az alak hátuljára egy-két árnyalattal erősebb színű kartont ragasztottunk. Máriának pl. sötétkék.

Az alakokat térben helyeztük el. Mindenki kapott egy talpacskát hajtogatott papírból. A háttér is kartonból készült tetején egy hímzett betlehemi csillaggal. Az ötlet jónak bizonyult, mert a sokféle hagyományos technikával készült betlehemek közé bevásárolta a zsűri a mi munkánkat is.

Így a Vajdahunyadvárban 2008. december 18. és 2009. január 18. között látható volt a mi munkánk is a sok szép alkotás között.

Aki kedvet kapott, ősszel figyelje a Magyar Kézművességért Alapítvány honlapját (www.amka.eoldal.hu), hisz a sok profi alkotó között számos iskola, sőt óvoda is bemutatkozott.

Írta: Emri Erika

Gólyavédelem az iskolában

Névre szóló levelet kaptam a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesülettől, melyben arra kértek, hogy adományommal támogassam a madárvédelmet, járuljak hozzá a gólyaprogramhoz. Mivel átérzem a természetvédelem fontosságát, úgy gondoltam, ne csak az én személyes ügyem legyen a fehér gólya védelme, átírtam a hozzám szóló levelet, és megszólítottam vele a gyerekeket. A levél így szól:

Kedves Diákok!

Engedjétek meg, hogy elmeséljem egy gólyacsalád rövid történetét. Történt, egyszer, hogy a Tápióvidéken született Kele aggódva pillantott körbe a fészében. Hiába várta több órája testvérével, hogy apja megitassa őket... az idő telt-múlt és éhes is lett. Kele és testvére, Bóbita még nem repülhetett eleség után, mert alig tudtak egyszer-kétszer felállni a fészekben. Négy hetesek múltak, csak most közeledett a szárnypróbálgatás időszaka.

Kele és Bóbita nem tudta, hogy apjuk azért nem jön, mert ostoba és felháborító baleset áldozatául esett! Apjukat valaki barbár módon kivégezte, fémnyíllal lőtte keresztül. A szerencsétlenül járt madár napok óta lógott a póznán, amikor a falubeliek észrevették. Már nem segíthettek rajta! Édesanyjuktól sem várhattak segítséget, mert az apa gólya tragédiája előtt történt egy másik is: az anyagólya a magasban, a villanyoszlopra épített fészek mellett, a középvezetékű távvezetékre lépett. Az igen sérülékeny magyarországi gólyaállomány hirtelen újabb két egyeddel csökkent! Fiókáik pedig nagy veszélynek voltak kitéve. Biztosan Ti is megpróbáltátok volna táplálni a kis gólyákat...

Szerencsére akadtak pártfogók. A falubeliek tudták, hogy van egy természetvédelmi szervezet, a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (MME), amely megmentetheti a fiókákat. Az MME önkéntesei hamarosan a

helyszínre érkeztek, és felmérték, mit tehetnek. A gólyákat a rövid tanakodás után mentőhelyre vitték. De volt más teendő is:

Látván, hogy a falu kedvelt költési hely, szigetelniük kellett a villanyoszlopokat, nehogy a többi gólyát is halálos áramütés érje!

Ezt a nemcsak fizikailag, de anyagilag is megterhelő feladatot több elkötelezett önkéntes és MME dolgozó végezte... sajnos, egyre gyakoribbá válnak a védett madarakat érő tragikus balesetek, ezért egyre több madárvédelmi akcióra van szükség. Azonban erőforrásaink fogytán vannak. Szükségünk van a Ti támogatásokra is. A védtelen madarak a modern körülmények között a segítségünkre szorulnak, sokszor csak így maradhatnak életben. Kérem, segítsenek Kele társainak, hogy ne maradjanak árvák. Az a feladatunk, hogy a magyarországi madárállomány számára minél biztonságosabb körülményeket teremtsünk! Ezzel hozzájárulunk az élővilág és a természet értékeinek megőrzéséhez. Hiszen a gólya és az összes madárfaj kiemelkedően fontos a természetes élőhelyek számára. Minél biztonságosabb környezetet tud Magyarország teremteni a gólyáknak, annál inkább visszatérnek hozzánk. Minél több madárfaj fennmaradását segítjük, annál élhetőbb hely marad a világ!

A levelet felolvastam a gyerekeknek, továbbítottam kollégáimnak. Az egyik szülő, aki a kerületi Szerb Antal Gimnáziumban dolgozik még gólyaperselyt is készített. Sőt, kiterjesztette a gólya mozgalmat a gimnáziumba: a gólyabál belépője (a jelképes 10 Ft) is a gólyavédelmet szolgálja.

Úgy gondolom, kicsi korban lehet a természet értékeinek védelme iránt fogékonnyá nevelni az embert. Nem a nagy összegű adományozás volt a célom, hanem hogy a kisdíjak a kevés zsebpénzből önkéntes támogató legyen, és azt örömmel tegye. Csak a jó formát kellett megtalálni hozzá.

Írta: Emri Erika

Kötelező Kisködmön

Ha szülők összejönnek, gyakran szóba kerülnek gyerekeik iskolai életével kapcsolatos élmények, kérdések, problémák. Így alakult ki egy kis vita a kötelező olvasmányok kapcsán. Az egyik szülő, Szalai Piroska papírra vetette gondolatait, íme:

Dániel fiam harmadikos. Osztálya szeptemberben új tanítónőt kapott, aki a tanév kötelező olvasmányául Móra Ferenc „Kincskereső kisködmön” című regényét adta.

Szeretném leszögezni, hogy én szeretem Mórát, a „Kincskereső kisködmön”-t pedig különösen. Ehhez a regényhez kellemes emlékek fűznek, mese-lelkű nagyapámtól kaptam hat-hét éves koromban, első olvasatra is mélyen megérintett, azóta pedig legalább háromszor újraolvastam.

A fiam tanítónőjének házi olvasmány választásával viszont mégsem értek egyet. Egyrészt ha én tanító volnék, nem választanám ezt a művet harmadikosok kötelező olvasmányának. Beszelnék róla, mondjuk a kis bice-bóca kapcsán, akinek szívszorító története manapság is minden kisiskolás olvasókönyvében szerepel, elmesélném a könyv történetét, esetleg egy-két fejezetet közösen elolvasnánk, megbeszelnénk. Mesélnék Móra Ferencről, aki saját gyerekkori emlékeit idézi a

Kincskereső kisködmönben, olvasnék – olvastatnék tőle még történelmi és állatos meséket is.

Másrészt, ha már mindenáron olvastatni szeretném ezt a művet, akkor nem harmadikban tenném, hanem pár évvel később. Bár az ilyen korú gyerekek általában már olvasnak olyan szinten, hogy nem terelik el a figyelmüket technikai nehézségek, harmadik-negyedik osztályban mégis könnyen olvasható és könnyebben feldolgozható meseregényt választanék: Micimackót, Pinokkiót, „A kis herceg”-et, „A négyszögetű kerek erdő”-t Lázár Ervintől, Békés Pál Félőlényét, vagy „A kétbalkezes varázsló”-t. Negyedikben szóba jöhetne Eric Kästnertől „A két Lotti” vagy az „Emil és a detektívek”, esetleg mindkettő attól függően, hogy fiú vagy lány az olvasó (bár az én fiamnak kimondottan tetszett „A két Lotti”, ráadásul önként olvasta).

De mivel nem én vagyok a tanítónő, nem én döntöm el, hogy mi legyen a házi olvasmány. Amikor a szülő egy adott iskolát választ a gyerekének, bizonyos szinten el kell, hogy fogadja az ottani pedagógiai módszereket. Bizonyos dolgokba persze lehet beleszólása, de a tanító döntéseit nem kérdőjelezheti meg.

Véleményem szerint vannak helyzetek, amit el kell fogadni, és a legtöbbet kihozni belőle. Tehát jelen esetben úgy elolvasni a „kötelező kisködmönt”, hogy a gyerekek ez összességében pozitív élmény legyen, és ne vegye el a kedvét az olvasástól.

Gyakran hallani, hogy ez a mű azért nem alkalmas házi olvasmánynak, mert nem a mai gyerekekhez szól. A nyelvezete valóban régies, számtalan olyan szó, kifejezés, probléma, élethelyzet van benne, ami a mai gyerekek számára érthetetlen, idegenszerű. Ha a gyereket magára hagyják azzal az élménnyel, hogy nem érti, amit olvas, elmegy a kedve nemcsak ettől a műtől, hanem a további könyvek olvasásától is. Jó megoldás lehet, hogy az osztályban részenként dolgozzák fel a művet. Így a tanulóknak egy meghatározott időpontra csak egy részt (esetleg csak egy fejezetet) kell elolvasni, amit rögtön meg is beszélnek, kérdéseiket pedig feltehetik. Másik (esetleg kiegészítő) megoldás az állandóan készenléti állapotban lévő, a történetben naprakész szülő, aki minden kérdést azonnal megválaszol. Nálunk ez volt a képlet a téli szünetben. Gyermekeim olvassa a regényt, én vasalok, amikor a fiam felkiált: „anya, mi az a szemfödő? (kredenc, szalmanyoszolya)”, „miért nem adtak neki gyógyszert?”, „miért nem mondta....?” „miért engedte?” És akkor jöhet a magyarázat életről, halálról, születésről, öregségről, múlttól, jövőről. Tény, hogy ez a regény sokat mutat az emberi élet sötét oldaláról, van benne halál, szegénység, magány és kilátástalanság. Sok szülő szeretné megóvni gyerekeit a tragédiától, megvédeni a világtól, de szerintem ez nem megy. Felgyorsult, információs világunkban közvetlenül vagy közvetve özönlik az információ gyermekeinkre, ez alól nem tudjuk kivonni őket, de segíteni tudunk nekik abban, hogy feldolgozzák élményeiket. A kimondás, az, hogy beszélünk velük ezekről a kérdésekről, hozzájárulhat a feldolgozáshoz.

Bár a Kincskereső Kisködmön látszólag nem igazán felel meg az adott korosztály irodalmi érdeklődésének, mélyebben megvizsgálva viszont láthatjuk, hogy a benne lévő problémák örök problémák. Modern világunkat ugyanazok az erkölcsi dilemmák hatják át, mint amik a regényben szerepelnek, csak új köntösben.

A szegénység ma is szegénység, csak a hátrányos helyzetű gyerekek ma nem a bányában laknak, mint Pálistók Peti, hanem albérletben. És a szegény gyerekekhez karácsonykor manapság sem látogatnak el az angyalok, vagy ha mégis, ugyanúgy nem visznek nekik playstation-t vagy kamerás telefont, ahogy a kis bice-bócának sem vittek kisködmönt. Gyermekeink ma márkás edzőcipőre vágnak és nem sarkantyús csizmára, mint Gergő, szüleiket pedig nem azért szégyellik, mert cementes zsákot cipelnek a hátukon, hanem mert nincs „menő” kocsijuk. A lényeg

mégis ugyanaz. A gyerekek ma is szeretnek és gyűlölnék, vannak veszteségeik, irigyek a testvérükre, be kell illeszkedniük új közösségbe, ma is rivalizálnak egymással, de ha kell, kiállnak egymás mellett. Véleményem szerint a regény segíthet eligazodni az értékek rendszerében, arra tanít, hogy őszintének kell lenni, arra, hogy mindenki hibázik, az élet jó és rossz döntések sorozata, de tetteinkért, döntéseinkért vállalni kell a felelősséget. A regényben szereplő kisfiú, Gergő sok rossz döntést hoz, de a lelkiismeretet szimbolizáló csodaködmön ilyenkor szorítani kezdi, így segítve neki rátalálni a helyes útra. Lehet ennél szemléletesebben elmagyarázni gyerekeinknek, hogy valójában mi is a lelkiismeret?

Szeretném megjegyezni, hogy voltak a regénynek olyan részei, amiket egyszerűen felolvastam a fiának. Sok fejezetet maga olvasott, ha viszont megtorpant, lankadt az érdeklődése vagy ő kérte, felolvastam neki részeket. Nálunk a felolvasás mindennapos dolog, mind a mai napig olvasok neki mesét, de regényeket is olvastam már fel. Az olvasás a mi családukban tehát közös élmény és a „Kincskereső kisködmön” is azzá vált. Sokat beszélgettünk róla, Danit láthatóan megérintette a történet, érzelmeket keltett benne. Meglepően jó meglátásai voltak, bár az iskolai feldolgozás még hátravan.

A „Kincskereső kisködmön” című regény, mint házi olvasmány első látásra nem tűnik a legjobb választásnak harmadik-negyedik osztályban.

Amennyiben mégis el kell olvasni, segíthetünk gyermekünknek abban, hogy ez a kiváló regény pozitív olvasmányélménnyé váljon.

Írta: Szalai Piroska

Cirkusz a cirkuszban

Kinek szól: 6. osztály, osztályfőnöki óra - Az állatok világnapja alkalmából

Cél: Felhívni a figyelmet az állatokkal szembeni kegyetlen bánásmódra. Legyen tisztában a diák az állatvédelem jelentőségével, erkölcsi szabályaival. Előzetes tudásként általános biológiai ismeretekre (általános fajismeret, fajok igényei) van szükségük.

A játék menete: A termet úgy rendezzük át a szünetben, hogy az asztalokat hátra toljuk és a székeket körbe rakjuk, mintha a résztvevők a porondon ülnének. Az óra elején a hetes jelent, majd a hiányzásokat is megbeszéljük. Megkérem a diákokat, hogy húzzanak egy-egy borítékot, de még ne nézzék meg, mi van benne. (1,5 perc) Ezután a játékra való ráhangolódásként bemutatom a szituációs alaphelyzetet.

A szituációs alaphelyzet a következő:

A cirkuszigazgató levelet kap, amelyben arról értesítik, hogy be akarják zárni a cirkuszt, mert kegyetlenül bánnak az állatokkal: verik, kínozzák őket, túl kicsi a ketrecük és nem kapnak elég enivalót sem. A cirkuszigazgató összehív egy gyűlést, ahol idegen szakértőkből álló bizottság, néhány állat, a cirkusz állatorvosa, az idomár, egy állatvédő vesznek részt. A megbeszélés végén a független bizottságnak döntést kell hoznia a cirkusz sorsáról. Az alaphelyzet bemutatása után megkérek mindenkit, hogy bújjon a szerepébe. A székekre helyezett névjegykártyák segítségével mindenki megtalálhatja a maga helyét. A névjegykártyákat a gombostűk segítségével ki tudják tűzni (1,5 perc). Felkérem a cirkuszigazgatót, hogy nyissa meg a gyűlést és mondja el a szerepét. Ezután a többi szereplő is bemutatkozik. A

független bizottság folyamatosan figyel, majd szavaznak. Erre összesen 14 percet kapnak. Ezután kiemelem őket és az alábbi kérdéseket teszem fel a diákoknak (összefoglalás, zárás):

Irányított kérdések: (3 perc) Milyennek élted meg szereped szerint a cirkuszi életet?

Hogy érezted magad a szerepedben?

El tudtad játszani a szerepedet?

Nehéz volt-e eljátszanod a szerepedet? Miért?

Mit gondolsz az egész problémáról?

Ki védi meg a cirkuszi állatokat?

Mennyi igaz ebből?

Van-e erre megoldás?

Elmennél-e cirkuszba ezek után?

A résztvevők: cirkuszigazgató, állatorvos, állatvédő, idomár, elefánt, fóka, oroszlán, ló, kiskutya, tigris, kígyó, medve, 3 fős független bizottság.

A szerepek:

Cirkuszigazgató: fel vagy háborodva, mert a napokban levelet kaptál, amiben azzal fenyegettek meg, hogy be fogják zárni a cirkuszosodat, mert kínozzátok, veritek az állatokat és nem kapnak rendesen enni...A levél hosszan taglalja, milyen bűnöket követtetek el, milyen szabályokat nem tartottatok be. Ezért gyűlést hívsz össze, hogy a helyzetet tisztázzátok. A vádak szerinted teljesen alaptalanok.

Idomár: a cirkusz igazgatójához hasonlóan te is fel vagy háborodva. Amúgy is mindig a környezet igényeinek akarsz megfelelni. Szerinted ezt színvonalas előadással tudod elérni. A színvonalas előadás rengeteg munkával, vesződéssel, áldozattal jár. Sokszor hiába a szép szó, kérések -mivel a műsornak meg kell lennie időre, különben nem lesz bevételed - ilyenkor nincs más, mint az elektromos ösztöke, a bot, az ostor. A siker a lényeg mindenkinek!!! Kiseb balesetek pedig bárhol és bármikor érhetik az állatokat. Ez igazán nem a te bűnöd.

Az állatorvos: végre történhet valami az állatok érdekében. Eddig nem volt lehetőséged, hogy véget vess a kínszenvedésnek, ezért most mindent meg akarsz tenni az ÁLLATOKÉRT. A súlyos égési sérülések, zúzódások, friss sebek, amiket egy-egy próba alkalmával szereznek az állatok, nagyon felháborítanak!!! Ráadásul a legtöbbjük alultáplált, így persze, hogy ingerlékenyebbek, vagy kelletlenebbek.

Állatvédő: rengeteg fényképpel, állatorvosi leletekkel, szemtanúk beszámolóival tudod bizonyítani a színpalak mögött folyó kegyetlen bánásmódot. Örülnél, ha bezárnák a cirkuszt, az állatok ennél csak jobb helyre kerülhetnének! Régóta vársz erre a pillanatra, sokat tettél a cél érdekében.

Elefánt: Leülsz egy zsámolyra, két hátsó lábadra állsz, festesz az ormányoddal... mind-mind olyan feladat, ami nem természetes mozgást igényel. A sok lábra állás miatt a lábaid nagyon fájnak. Természetesen ebből nem mutathatsz semmit a közönség felé.

Oroszlán: Te volnál az állatok királya...azt se tudod, mi a szabadság. A próbák, bemutatók kivételével egy szűk ketreben élsz. A műsorokra való készülés során nem szép szóval, hanem egyből ostorral vesznek rá arra, hogy megcsináld a feladatokat, amik nehezek, megterhelőek és cseppet sem veszélytelenek.

Ló: Akrobaták ügyeskednek a hátadon. Mivel sokáig állnak rajtad ugyanott, már nagyon fáj a hátad. Ennek a bemutatóknak azonban jól kell sikerülnie, ezért nem is

reménykedhetsz, hogy pihentetnek. Előadásról-előadásra rengeteget kell gyakorolnod, sok újat kell megtanulnod...nincs mentség!!!

Fóka: Egy dobogón állva kell ügyeskedned. A szokásos feladataid: tapsolnod kell a mellső lábaiddal, labdával ügyeskedned. Néhány műsorban a feléd dobott halakat kell elkapnod. Ezt a számot nagyon szereted, csak az a baj, hogy ritkán adjátok elő. Ha egy műsor jól sikerül, jutalmat kaphatsz, de ha nem, keményen megbüntetnek. Volt, hogy büntetésből nem kaptál enni.

Kiskutya: te is két lábon járkálsz, karikákon ugrasz át. Lovak, elefántok hátán kell parádéznod. Neked is kellett már tüzes karikával dolgoznod, a szádban egy kis zászlóval kellett rajta átugranod... Az előadásokon fény és pompa vesz körbe, amúgy kegyetlen sok munka, gyötrelmem. Abból a szempontból jó helyzetben vagy, hogy az étkezési maradékból mindig jut neked valami.

Tigris: Tüzes karikákon kell átugranod a műsorszámokban. A múltkori főpróbán elvétetted az ugrást és a mancsaidat nagyon megégetted. Törődés, együttérzés helyett még ki is kaptál az ügyetlenséged miatt.

Kígyó: Helyed tágas, enni kapsz, csak az zavar, hogy sokszor hibernálnak, és igazándiból nem sok mindenre szoktál emlékezni. Valaki a nyakába rakva körbehordoz, a bátrabbak meg is simogatnak. Mindenki dicséri a méreted, sokan félnék tőled.

Medve: A nap jó részét ketrebben töltöd vagy egy rövid láncra kötve. Mozgási lehetőséged nincs nagyon. Enni naponta kétszer kapsz, de ha csökönyös vagy és nem csinálod meg, amit kell, a vacsora elmarad. Sokszor nagyon csúnyán megvernek.

A 3 fős független bizottság: A cirkusztól független szakemberek vagytok, akiknek a gyűlés végén döntést kell hozni a cirkusz sorsáról.

Névjegy kártyák:

1. Kitérdekel Károly = cirkuszigazgató; 2. Csakazértis Csaba = idomár; 3. Gyógyító György = állatorvos; 4. Véd Elek = állatvédő; 5. Dumbó = az elefánt; 6. Leo = az oroszlán; 7. Pufóka = a fóka; 8. Morzsi = a kiskutya; 9. Sirkán = a tigris; 10. Ká = a kígyó; 11. Morgó = a medve; 12. Ló Szerafin = a ló; 13. Független bizottsági tag; 14. Független bizottsági tag; 15. Független bizottsági tag

Írta: Agócs Ágnes

Átdolgozta: Horgas Judit

Madarak és Fák Napja

Több éve segíték május elején a Budakeszi Vadasparkban rendezett Madarak és Fák Napján, ahol egy vetélkedőben vehetnek részt a gyerekek, felnőttek egyaránt. Összeszedtem néhány játékot az ott látottak alapján. Íme:

1. Toboz felismerés: egy asztalra teszünk előzőleg begyűjtött tobozokat pl. európai vörösfenyő, közönséges lúç, szerb lúç, közönséges duglászfenyő, himalájai selyemfenyő, közönséges erdeifenyő, európai mandulafenyő, feketefenyő.... Feladat a következő: a tobozokat össze kell párosítani a tobozok nevével ellátott kártyákkal.

2. Tapogatás: fél tenyérnyi vászon zsákokba a következő alapanyagokat tesszük külön-külön pl. lisztet, cukrot, sót, darát, lencsét, mákot, rizst... ezek a zsákok

teljesen be vannak varrva, vagyis a gyerekek csak tapogatás útján találhatják ki a tartalmát. Néhány alapanyag hasonló tapintású, ezért érdemes először a könnyebben kitalálhatóakat megneveztetni, a végére hagyni pedig a nehezebbeket. Ha nehéz a feladat, lehet segíteni kérdésekkel a gyerekeket.

3. Célbadobás – egy kosárba – tobozokkal.

4. Egy felülről-alulról zárt dobozba beleteszünk pl. csontot, kagylót, tobozt, csigaházat palackot, zacskót... a doboz két oldalán levő lyukon keresztül mindkét kezünkkel belenyúlunk a doboz belsejébe és megpróbáljuk kitapogatni, mi is lehet odabent. Ezután kivehetjük a dobozból a tárgyakat és megnézhetjük, hogy tényleg kitaláltuk-e a tartalmát vagy sem.

5. Kémcsövekbe különböző magokat teszünk: kukorica, búza, köles, ricinus... egyszerű a feladat: meg kell nevezni a magokat.

A feladatok nagy része alapos előkészületet igényel pl. megvarrni a zsákokat, de ha már egyszer megvan, akkor eláll a következő Madarak és Fák Napjára is.

Vargyas Judit